

Résumés

SZABICS Imre

Balassi Bálint és a trubadúrköltészet

Gerzdi Rabán eredeti gondolatából kiindulva, mely szerint egy gazdag és érett késő középkori és reneszánsz szerelmi költészet – ennek népi változatát képviselték a *virágénekek* – előzte meg Balassi Bálint szerelmi líráját, tanulmányunkban konkrét költői motívumok elemzésével kíséreljük meg feltárni a trubadúrok és a magyar költő szerelemfelfogása között mutatkozó ontológiai és tipológiai rokonságot. E két, időben és térben egymástól távol eső költészet közös nevezőjét és összekötő láncszemét a Balassi által jól ismert újplatonikus szerelemkoncepció és a trubadúrköltészet hatására keletkezett itáliai petrarkista szerelmi líra alkotta.

A virágmotívumok közül elsősorban a *liliom*, a *rózsa* és a *viola*, az állatmotívumok közül pedig mindenekelőtt a szerelem par excellence madara, a *fülemüle* játszik meghatározó szerepet mind a trubadúrénekekben, mind Balassi Júlia- és Caelia-verseiben. Hasonlóképpen kimutathatók Balassi szerelmi lírájában a trubadúrköltészet olyan alapvető poétikai komponensei, mint a szerelem és a szeretett nő egylényegűsége, a szeretett hölgy előtti meghódolás vagy a szeretett nő elérhetetlenségének esztéje.

KOVÁCS Ilona

Száműzetés és irodalom

H. Rákóczi Ferenc alakja a köztudatban úgy él, mint a száműzetés sokféle változatának megtestesítője. Életútja során – gyermekkorától Rodostóig – a kívülről rákényszerített, majd az önként vállalt, végül a megmásíthatatlanná vált száműzetésben telt le életéből összesen 32 év. Íróvá is végső soron ez a körülmény tette. Műveit három nyelven írta: magyarul, latinul és franciául. A szerző részletesen elemzi ezek eltérő szerepét. Anyanyelvét a fiatal Rákóczi egy időben úgyszólván elvesztette: a szabadságharc idején ez (mind a szóbeliség, mind az írásbeliség terén) rendkívüli lendületet kap, de később ismét háttérbe szorul. A latin a vallásos elmélkedés nyelveként jelentkezik néhány művében (*Confessio, Meditationes*). A francia ismét más szempontból válik fontossá: ezen a nyelven folytatja diplomáciai levelezését, s ezt használja fiaival való érintkezésében is. Művei közül a *Mémoires* és a *Réflexions* franciául született. Különleges kérdést vetnek fel azok az alkotások, melyeknek párhuzamos francia és latin változata is van; a szerző szerint ilyenkor mindkettő magától Rákóczitól származik. Mindezekből a tényekből többnyelvűségre is lehetne következtetni: a valóság azonban az, hogy Rákóczi nyelvileg is hontalanságban élt. Írásművei hátterében nem irodalmi ambíció, hanem a magányos, bűnbánó ember lelkiismeret-vizsgálata áll; ilyen értelemben tágabb értelemben is a "vallomások" írójaként jelenik meg.

PENKE Olga

Az elbeszélő és az olvasó megjelenési formái Bessenyei György filozófiai műveiben

Bessenyei filozófiai írásainak egyik jellegzetessége az elbeszélő és a fiktív olvasó megjelenítése. Az elbeszélő érzelmei, gondolkodása, életkörülményei, főleg az időskori munkákban, az íróval rokoníthatók. Az olvasó alakja lehetővé teszi az író számára, hogy önmagát megkettőzve, ellentmondó gondolatait párbeszédként adhassa elő. A két alak gyakran hasonlít, kiegészíti egymást, de szembe is kerülhetnek egymással. Párbeszédük segítségével tanúi lehetünk a gondolatok megszületésének és könnyebben fogadjuk azok igazságát.

Első példánk két, harminc év eltéréssel készült fordítás egyazon műből, amelynek jegyzetei mutatják be az elbeszélő és az olvasó alakját: az elsőben az író vitára bíztatja a partnernek tekintett olvasót, a másodikban a tanulatlan, vidéki nemesnek tanító célzattal magyarázza a fordítást.

Két folyóirat-jellegű írást hasonlítottunk össze ezután: a magyar nyelvű mű a fejlődéssel szembeforduló olvasót kívánja meggyőzni történelmi példák idézésével, a német nyelvű munká-

ban az elbeszélő, az "előítélet nélküli ember" az ideális olvasót, az "Olvasó-Barátot" intellektuális kalandra kíséri, önálló gondolkodásra serkenti, ugyanazokat a példákat idézve, mint a magyar nyelvű írásban.

A tanulmány elemzi azokat a műveket, amelyekben az elbeszélő-olvasó jelenléte és dialógusa meghatározó, de bemutat néhány jellegzetes kivételt is: a fiktív olvasó általában hiányzik azokból a szövegekből, amelyeket Bessenyei konkrét személyekhez címzett, vagy ahol az elbeszélő jelenik meg két különböző alakban.

MONOK István

Francia szerzők a magyar nemesség olvasmányaiban

Az a Szegeden másfél évtizede folyó kutatás, amely a XVI-XVII. századi olvasmánytörténeti források feltárását tűzte ki célul, lassan eljut abba a fázisba, hogy talán nem csak a magyarországi szakembereknek tudunk érdemleges jelenségekről beszámolni. A francia szerzők jelenlétének vizsgálata a korszak magyarországi nemességének olvasmányaiban adalékkul szolgál annak a képnek a kialakításához, hogy a francia kultúra miként, milyen formában hatott az akkori Európa peremterületén.

Mint azonban az a tanulmány függelékeként közreadott könyvjegyzék-listáról egyértelműen kiderül, a francia szerzők jelenléte elenyésző arányú volt úgy a középnemesi, mint az arisztokrata könyvtárakban Magyarországon. Pedig e lista összeállításakor figyelembe vettük Jean Calvin és Théodore de Bèze munkáit is. Hiába kerestük azokat a hugenotta tudósokat is, akik a református lelkészek, illetve az erdélyi kálvinista polgárok hagyatéki jegyzékein gyakran előfordulnak. Ugyanígy az orvosok, patikusok könyvtáraiban gyakran felbukkanó Joseph Duchesne (Quercetanus), Jean Fernel vagy Jacques Primrose is csak a sárospataki Rákóczi könyvtárban, illetve Zrínyi Péter könyvtárának töredék-jegyzékén szerepelnek. A francia szerzők statisztikusan ilyen mértékű hiánya részben a kedvezőtlen forrásviszonyoknak köszönhető, más, nem olvasmánytörténeti források természetesen ennél lenyegesen mélyebb francia hatásról is tanúskodnak.

Baththyány Boldizsár francia-orientáltsága olvasmányaiban ritka volt a maga korában. Zrínyi Miklósnak a francia államelméleti irodalomra való odafigyelése azonban nem lehetett véletlen, s nem is volt ezzel a figyelmével egyedül. Az olvasmánytörténeti statisztika is Pázmány Péter személyét sejteti a háttérben, akinek ilyen irányú tevékenységéről – tehát az órá figyelő fiatal arisztokrata generáció államelméleti neveléséről – mindeddig csak keveset írtak. Talán nem véletlen, hogy az említett politikaelméleti szerző-kör művei a Bibliotheca Zrínyiiana mellett Pázmány Miklós gyűjteményében szerepelnek ilyen mértékben.

HÉJJAS Eszter

Franciák és magyarok az 1663-1664-es hadjáratban

A jelen tanulmány a felhasznált levéltári forrásokra, mindenekelőtt a párizsi külügyi Archivum dokumentumaira támaszkodva egyfajta vázlatot kíván adni az 1663-1664-es hadjárat francia vonatkozásairól. A diplomáciai jelentéseken kívül figyelembe vettük a hadjáratban résztvevő francia katonatisztek levelezését, annál is inkább, mert éppen ők azok, akik személyesen is kapcsolatba kerülnek Zrínyi Miklóssal.

A velencei francia követ már 1663 elejétől részletesen és rendszeresen beszámol XIV. Lajosnak a magyarországi állapotokról, különös tekintettel egy esetleges Habsburg ellenes szervezkedés lehetőségeire. Ez ugyanis a francia uralkodó számára azt jelentené, a császár nem képes teljes erejével a nyugat-európai politikai szintérré összpontosítani, így a Napkirály minden kínálkozó alkalmat figyelemmel kísér keleti politikájában.

Az 1663-1664 évi hadjárat, a török ellen szervezett európai koalíció, a hadjáratban a francia segélycsapatok sikeres tevékenysége politikai lehetőséget rejt, amelyet a magyar arisztokrácia

Zrínyi vezette szárnya éppúgy szívesen kihasználna, mint a francia király. Hogy az események végül más fordulatot vettek, nem elsősorban rajtuk múltott.

CSERNUS Sándor

”Pro Christo et contra inimicos ejus”, Buda 1686

Egy olyan dokumentum publikálására vállalkozunk itt (a család engedélyével), melynek eredetije a Maigret-grófok családi levéltárában található, s Budavár visszavételére vonatkozó igen értékes adatokat tartalmaz.

A hadjárat egyik résztvevője, a császár szolgálatában álló főtisztok egyike, François-Guillaume de Maigret, aki Lotharingiai Károly ezredeseként tüntette ki magát a harcokban, a Buda alatti küzdelemben tanúsított hősiességéért kapott Lipót császártól és magyar királytól birodalmi grófi címet. A szöveget, melynek az eredetije természetesen latin nyelvű, a francia adminisztráció számára fordították le, s ez az első autentikus fordítás 1770 októberéből származik. Az eredeti dokumentum a magyar királyi kancellária produktuma (1687. május 1-jei keltezésű), leírja a törökellenes harcok iránti érzékenységről ismert Burgundia egyik régi családjának, a Maigret családnak a rövid történetét, a császár szolgálatában szerzett érdemeit, s külön részletességgel tér ki Maigret gróf kivételes hősiességére, melyet a döntő roham alkalmával, 1686. szeptember 2-án tanúsított, miközben a kapott sebek ellenére egységének vállalkozását sikerre vezette, s a várba bejutva pozícióit meg is tartotta.

Az adománylevél tehát egy olyan leírást, ”narratio”-t tartalmaz, mely a magyar okleveles hagyománytól korántsem idegen, s amely az ostrom egy részletének rendkívül élő, gazdag, szinte ”filmszerű” bemutatását adja. Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a várat elfoglaló ostromló sereg haditetteit tárgyaló dokumentumok és tanulmányok rendre kitérnek arra, hogy kinek jutott az elsőnek kijáró hadi dicsőség a vár elfoglalásakor, anélkül, hogy a felvetett kérdésre kielégítő választ tudnának adni.

Úgy véljük, hogy az általunk közölt, eddig nem hivatkozott dokumentum alapján François-Guillaume de Maigret nagy valószínűséggel azért kapott birodalmi grófi címet, mert a vár megvételekor a *leges legelsők* közé tartozott. A történelem során a Maigret család és Magyarország története csak egy alkalommal kapcsolódott össze, ez az alkalom azonban mind az ország, mind a Maigret grófok felemelkedése szempontjából kivételes fontosságú pillanat volt.

TÓTH Ferenc

Voltaire és egy magyar származású francia diplomata Keleten

François baron de Tott törökországi tevékenysége Voltaire és II (Nagy) Katalin levelezése tükrében

Voltaire levelezése nélkülözhetetlen forrása a XVIII. századi történeti és irodalomtörténeti kutatásoknak egyaránt. Magyar vonatkozásait tekintve sem elhanyagolható. A tanulmány szerzője egy ma már méltatlanul elfeledett, magyar származású diplomatának, François baron de Tottnak (1733-1793) a híres filozófus és Nagy Katalin cárnő levelezésében fel-felbukkanó neve nyomán kíséri végig az újkori európai történelem egy kevésbé ismert periódusát, az 1768-tól 1774-ig tartó orosz-török háború korát. François baron de Tott apja, Tóth András magyar nemes, a Rákóczi-szabadságharc leverése után érkezett Franciaországba, ahol hamarosan fontos diplomáciai szerepet játszik török és tatár földön. Kisebbit fiát, François-t szintén magával viszi 1755-ben Konstantinápolyba, hogy elsajátítsa a török nyelvet. Apja halála után François is a diplomáciai pályát választja. Első igazán komoly misszióját 1767-ben kapja, amikor kinevezik francia konzulnak a krími tatár kán udvarában. A francia érdekeknek megfelelően fontos szerepet játszik a háború kirobbantásában, majd később Konstantinápoly védelmében. Az oszmán hadsereg tűzérésgének fejlesztése során is számos érdemet szerez. A korabeli európai hírlapok, gazetéik napról-napra beszámolnak a harci eseményekről, amelyekben Tott személyes jelentősége

különösen felértékelődött. Voltaire, aki valószínűleg ismerte Tottot, Nagy Katalinhoz írt leveleiben sűrűn ostorozza, amiért a török oldalon harcol. A magyar származású báró neve még egy csípős voltaire-i versikében is megjelenik. Ugyanakkor ebben a magatartásban inkább a francia külpolitika kritikáját kell látni, mintsem a filozófus személyes ellenszenvét. Voltaire ismertebb eszméi a toleranciáról és rajongása az oszmán birodalom iránt nehezen egyeztethetők össze az orosz uralkodóhoz írt leveleivel. Ezért a filozófus e korszakának értékeléséhez szintén fontos forrás az említett levelezés. François baron de Tott kitüntetett szereplése a levelezésben bizonyítja azt is, hogy már a korabeli médiák jelentős szerepet játszottak a közvélemény formálásában és ezen keresztül az egyének sorsában.

Jean PERROT

Szókészletteni elemek és nyelvtani elemek: a határok kontrasztív megközelítése a kétnyelvű lexikográfiában

A szókészlet és a nyelvtan körébe tartozó elemek elhatárolása sajátos módon jelentkezik a kétnyelvű szótárak esetében. Megfelelés állhat fenn olyan kifejező eszközök között, melyek az egyes nyelvek morfológiai szerkezetében más-más helyet foglalnak le, s ennek megfelelően a szótár két felében más-más elbírálást kívánnak: amennyiben az egyik nyelvben a szókészlet (vagy a tágabb értelemben vett lexikai elemek) körébe tartoznak, a másokban pedig a nyelvtan keretében tárgyalandók, akkor a szótár egyik fele feltünteti őket, a másik pedig nem. Ez az eset áll fenn a francia és a magyar nyelv vonatkozásában is. Egy kétnyelvű szótár számos példát kínál a fent jelzett megfelelésekre: viszonyító elemek (esetragok a magyarban / prepozíciók a franciában), személyre vonatkozó elemek az ige és a névszó körében (ragok, ill. jelek a magyarban / névmási alany, ill. melléknévi szerepű birtokos névmás a franciában), igenemek (műveltető képző a magyarban / *faire* segédige a franciában), igemódok (*-hat/-het* képző a magyarban / *pouvoir* módális segédige a franciában). A kétnyelvű szótárnak meg kell oldani azt a nem könnyű feladatot, hogy az elméleti egység igényét összeegyeztesse a szótár gyakorlati használhatóságával.

KIEFER Ferenc

A megfelelések kérdése az aspektus és az akciómínőség kifejezésének körében

A tanulmány mindenekelőtt meghatározza a címben szereplő kulcsfogalmakat. Az aspektus a mondat belső időszerkezete; mint ilyen, mondatsemantikai kategória; ezen belül az ige aspektusa olyan tényező, mely az ige felől járul hozzá a mondategész aspektusának kialakításához. Az ezzel kapcsolatos ige-osztályozás felvázolása után a szerző példák során mutatja be a kompatibilitási feltételeket, s különösen az időhatározók szerepét. A folyamatos és a befejezett aspektus a következőképpen állítható szembe: az előbbi esetben az adott időtartomány legtöbb osztatáról is elmondható, hogy az igével jelölt esemény fennáll; az utóbbiban az osztatokról ez nem mondható el, s ilyen értelemben az adott esemény időtartománya osztatatlan.

Az akciómínőség morfoszemantikai kategória, mely az ige jelentésének alkalmi módosulásaként értelmezhető. Ezt a módosulást morfológiai elem (igekötő vagy képző) fejezi ki. Maga a módosulás leírható egy általánosan jellemző jelentéssel. A tanulmány felsorolja a magyar nyelv jellegzetes akciómínőség-kategóriáit: eredménnyel járó (rezultatív) igék, kezdő (ingreszív) igék, gyarorító (iteratív) igék; stb.

Mindezeknek a kérdéseknek a kétnyelvű lexikográfia szempontjából is fontos következményei vannak. A szerző javaslatokat tesz a készülő magyar-francia szótár számára: a *perf.*, ill. *imperf.* jelzést ajánlja az aspektus jelölésére; következetesen használható határozószókat vagy szerkezeteket (*une seule fois, un peu, longuement, trop*) az akciómínőség érzékeltetésére.

NYÉKI Lajos

A nyelvtan és a szókénes határán: a magyar igekötős igék

A hetvenes évek óta az ún. "funkcionális" nyelvtanok (illetve "grammaires systémiques") a lexikális és mondatani ismereteket közös nevezőre hozva, ezeket egyöntetűen nyelvi kényszereknek tekintik. Tárgyára térve, a szerző abból a megállapításból indul ki, hogy az igekötők használatában mutatkozó nehézségek legfőbb oka egyrészt az igekötőként használt elemek nagy száma, másrészt a betöltött funkciók sokfélesége. A cikk, miután közli az igekötők úgyszólván teljes listáját, a szemantikai domináns jegyek és a francia megfelelőik feltüntetésével (A) átér a különféle funkciók (szóképzés, actance", aspektusok) felsorolására (B), különös tekintettel a vonzattípusokra, hangsúlyozva, hogy a vonzatok nemcsak morfológiai, hanem szemantikai kényszereket is tartalmaznak (« schèmes sémantico-syntaxiques »). Az idegen nyelvi megfelelők keresése során ugyanis kiderül, hogy az egyes jelentések bizonyos szemantikai halmazokhoz kapcsolódnak (C és D lista).

Egy szótár használhatósága nagy mértékben függ attól, hogy mennyire sikerül az említett szempontokat az egyes szócikkekben érvényesíteni.

Anne-Marie LOFFLER-LAURIAN

A szóképzés és a szintaxis közötti határok a szótárakban

A szóképzés és a szintaxis – a rendszerbeli különbségek ellenére – nem állítható mereven szembe egymással: funkcionális szempontból a szóképzéltani és a szintaktikai tények összefonódnak, sőt egybe is mosódnak.

A nyelv írott és beszélt változata közül a szótárakban kétségtelenül az írott forma jelentkezik. Ugyanakkor a szótári szó absztrakció, mely morfológiailag rendkívül kötött, redukált formában jelenik meg.

A "lexematika" és a morfológia határán helyezkedik el a szóképzés; a morfológia és a jelentéstan határán a "használat". Mindezek a határterületek a szótárakban is jelen vannak, amint ezt különféle francia és angol szótárak eljárásai világosan mutatják.

A szó a szöveggörnyezetben nyeri el jelentését: ennek hiányában a szótári jelentés sem határozható meg. Ezért a rendszeresen együtt használt elemek feltüntetése elengedhetetlenül fontos. Mindez a szótár didaktikai szerepére világít rá: a használó számára kommunikációs "útikönyv"-vé kell válnia.

Egy szótár akkor használható, ha számol a szintaxissal, s ha – ezen túlmenően – számol az adott nyelv háttérében álló kultúrával is.

François SAUVAGNAT

Az igazság pszichotikus szenvedélye: az elhagyatottság alakzatai József Attilánál

Az elhagyatottság tudata központi szerepet játszik Edvard Munchnak, az expresszionizmus egyik vezéralakjának életművében is, ott azonban a szubjektum és a művészi alkotás összességében egymással. József Attilánál szakadék tátong az írásaiban megjelenő egyetemes és társadalmi tartalom, s az elhagyatottság-tudatból táplálkozó formaépítés között. Ennek háttérében az igazság szenvedélyes kutatása ragadható meg: végső soron mindig a Másik megbízhatóságáról akar meggyőződni, tapasztalatai azonban rendre abban összegeződnek, hogy a Másik teljes megbízhatatlansága miatt számára egyetlen út marad: a pusztulás. A Másikba való bezárttság élménye olyannyira meghatározó, hogy a leválás csak disszonáns módon lehetséges. A töredék-lét képei és a névvel, megnevezéssel, kinevezéssel kapcsolatos vívódások ezzel hozhatók összefüggésbe.

A tanulmány a továbbiakban József Attila három analitikusának megközelítési módját elemzi. Rapaport Samu a regressziós mechanizmusokat állította a középpontba; Gyömrői Edit a tárgykapcsolat korrekciójára tett kísérletet; Bak Róbert a magányból, elhagyatottságból adódó

”dinamikus elégtelenség”-ben kereste a fő értelmező elvet. A szerző szerint a skizofréniára jellemző ”írónikus igazság” a Másik megbízhatatlanságának alapélménye felől közelíthető meg.

KARDOS Gábor

A műfordítás mélylélektani nehézségei József Attila verseinek fordítása kapcsán

E tanulmány a költő életművének szentelt, 1993 novemberében Párizsban megrendezett konferencián tartott « József Attila és a Freud-komplexus » című előadás első része, melyben a szerző most megjelenő kétnyelvű József Attila-antológiája (*Le miroir de l'autre*, [A másik tükre], Orphée/La Différence, az UNESCO "Világörökség" sorozatában) fordítási tapasztalatait összegzi, elsősorban a műfordítói, illetve mélylélektani megközelítés konfliktusaiból kiindulva. Különösen József Attila esetében érvényes, hogy a műfordítás egyszersmind indulat- illetve gondolatátítélet is. Az ezzel szembeni tudatos avagy tudattalan ellenállás oka nem csupán a minden nemzeti kultúrára jellemző nyelvi nárcizmus, hanem főként a nyelv eredendő "idegenségét" (Unheimlichkeit-jét) feltáró *mélyköltészettel* szembeni idegenkedés. Pedig a versfordítás "lehetetlensége" azonos eredetű a versírásával. Az etimológiai műfordítás lényege, hogy nem törekszik az eredeti idegenségének interpretatív semlegesítésére, hanem megpróbálja megfelelően visszaadni. Ismert József Attila-versek fordítása szemlélteti e sajátos ars hermeneutica alapeszméit.

Caroline VAUTHRIN

Találkozás a halállal (Három Kosztolányi-regény összehasonlító elemzése)

A tanulmány a *Néró*, a *véres költő*, az *Aranysárkány* és az *Édes Anna* című regényekben vizsgálja meg a Kosztolányi-életmű egyik kulcskérdésének: a halálnak a megjelenítését. Első elemzési szempontként azt veszi számba, hogyan épül be a halál a regényszerkezetbe, miként alakul vele összefüggésben a narráció, a leírás jellege, a dialógusok sora, az időkezelés, a helyszín bemutatása, a megnevezés. Másodszor arra fordítja a figyelmet, hogy a három regény egy-egy kiemelt jelenetében maga a halál hogyan tölti ki a szöveg terét: miképp jelenik meg a maga érzékelhető valóságában, s hogyan él át a szereplők a vele való találkozást. Végül az írás felől elemzi a halál problematikáját, rávilágítva a narrátor alakjára, a leírás hangnemére, s mindarra, ami magában az írásban a kimondatlanság-kimondhatatlanság, a kérdés és a rejtély felé vezet.

GYIMESI Tímea

Ottlik csendje

Ottlik Géza a modern magyar próza egyik legmarkánsabb egyénisége. Az ötvenes években némaságra kényszerült, s hangját akkor is a misztikus csend jellemezte leginkább, amikor végre megszólalhatott. Az 1959-ben megjelent *Iskolát a posztumusz Budáig* (1993) nem követte újabb nagyregény, csupán apró esszék és novellák, amelyek magukon viselik az Ottlik-féle építkezés hezitáló mozdulatait. A tanulmány a társadalmi-politikai erővonalak feltérképezése után az 1980-ban megjelent esszékötet (*Próza*) egyes darabjait vizsgálja, főleg a poézis, azaz az írói alkotás folyamatáról elmélkedő írásokat, s párhuzamba állítja Ottlik alkotásra vonatkozó elképzeléseit a kortárs francia gondolkodók, Maurice Blanchot és Roland Barthes irodalomszemléletével.

Az "igazi szó", a "kérdés" megragadhatatlan. Kívül reked a szimbolikuson, vagyis a nyelv dimenzióján. Ez a végérvényesen elveszett tárgya (jelöltje) annak a Szent Pál-i mondatnak is, amely kiinduló pontja az *Iskola a határon* című regény elemzésének. A tükrözés-öntükrözést egyébként, mint a klasszikus "mise en abîme" technikájának példáját, Szegedy-Maszák már tanulmányozta monográfijában. Ottliknál azonban bonyolultabb a helyzet, mint Gide-nél: az ottlik-i szakadék (abîme) – úgy tűnik – örökre elnyelt valamit...

A dolgozat zárógondolata annak a lacani koncepciónak az igenlése, amely szerint a betű – a maga teljes valójában és tisztaságában – öl. A betű, vagyis a levél, a Szent Pál-i levél (lettre), a csend. A hallgatásnál talán csak beszélni veszélytelenebb...

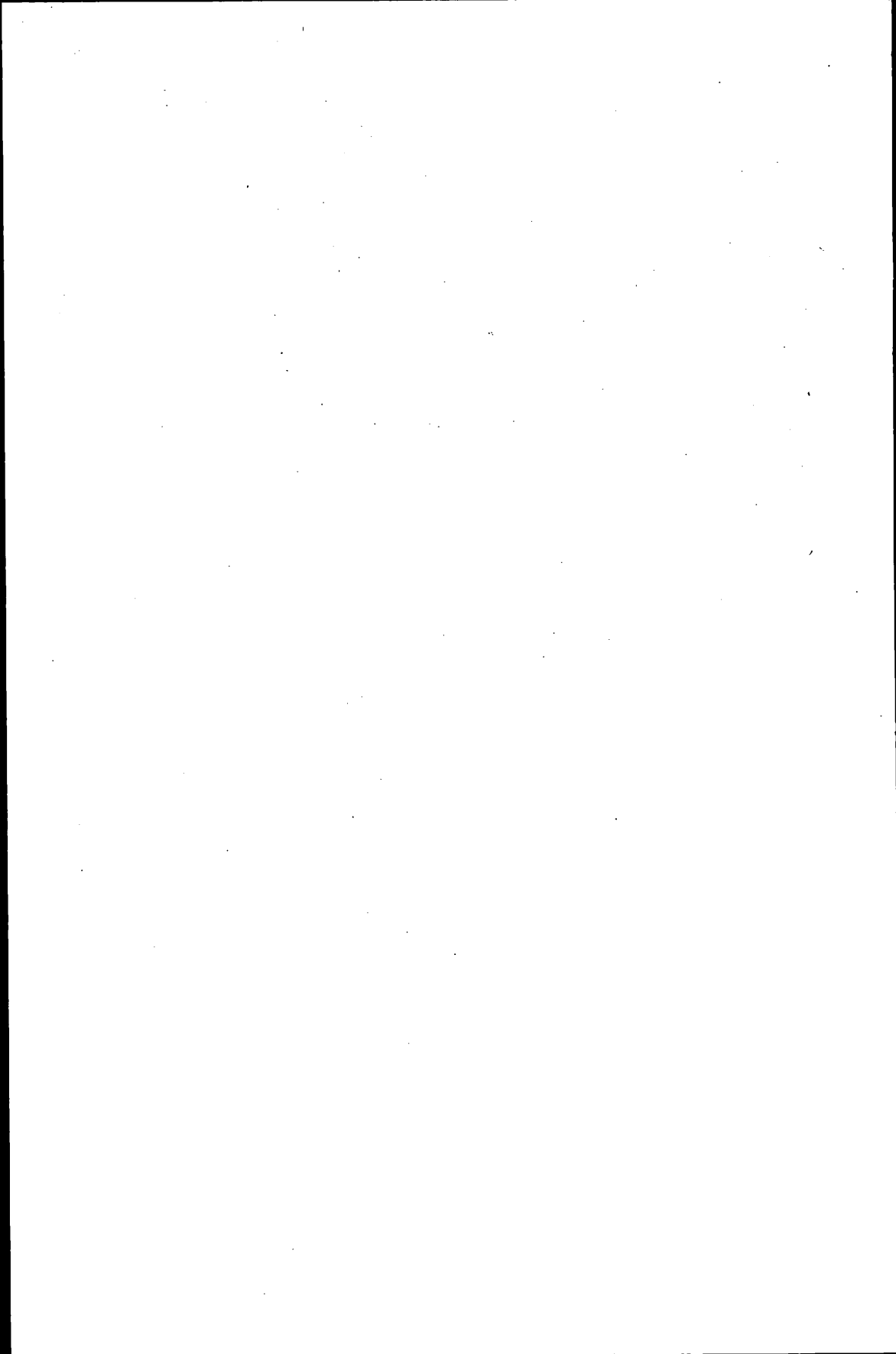
Catherine HOREL

A zsidó vállalkozók és a kapitalizmus születése Magyarországon, 1830-1850

A tanulmány magyarországi zsidó családok nagykereskedővé való válásának folyamatát elemzi: hogyan jutottak el a nagykereskedelemig, miként sikerült megtalálni helyüket a születendő, Bécs által irányított, magyar kapitalista gazdaságban, s annak szervezeteiben.

Az 1840-es években induló ipari és kereskedelmi hálózatok kialakításában jelentős szerepet játszottak a magyarországi zsidók, ami nagyban hozzájárult az ország társadalmába való beilleszkedésükhöz. E beilleszkedés a figyelemre méltó társadalmi mobilitásnak köszönhető. Végigkísérhetjük, hogyan váltak nagykereskedőkké, iparosokká, bankárokká. A szerző képet nyújt néhány zsidó családról, azok tevékenységéről: az Ullmann családról, amelynek egyik tagja, Mózes kezdeményezte a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank létrehozását: a széles tevékenységű Wodianer családról, a Goldberger családról.

Fontos eleme még a tanulmánynak a zsidók megjelenése a kaszinókban. Az első magyarországi kaszinót angol klubok mintájára gróf Széchenyi István alapította. Ő javasolta a zsidók felvételét is az ország kaszinóiba. De befogadásuk, ezen intézmények megnyitása előttük rengeteg akadályba ütközött, noha vállalkozói szerepük fontos volt az ipar, a kereskedelem és a pénzügyek terén.

Note technique sur les *Cahiers d'Études Hongroises*
Indications pour les auteurs:

Le **texte de l'article** est présenté sans formatage spécial (y compris sous forme de fichier informatique). Les auteurs sont invités à ne pas se soucier de mise en page (début des paragraphes à la marge, pas d'espace supplémentaire entre titre, sous-titre et texte, ou entre paragraphes, seule la justification à gauche est utilisée, sauf cas particulier). Une numérotation en bas au centre peut apparaître.

- 1re ligne Prénom et le Nom de l'auteur
- 2e ligne Lieu de travail
- 3e ligne Titre (ou le début du titre si celui-ci excède une ligne)
- 4e ligne Début de l'article. La justification reste à gauche.

Pas d'espace devant les signes de ponctuation, sauf doubles (:;?!). Pas d'espace après la parenthèse ouvrante et avant la parenthèse fermante.

Toutes les **majuscules gardent leur accent** en hongrois et en français (ÀÁÄË-ÊËÏÍÓÖŒÚÚ).

L'abréviation des noms ordinaux se fait de la manière suivante: 1re, 2e, XXe.

Le **petit tiret** (-) est utilisé: pour la coupure des mots en fin de ligne, les dates (1991-1992), les pages (21-22), les mots composés. Prière de ne pas utiliser de programme de coupure de mot!

Le **tiret long** (—) est utilisé: pour les incises, les dialogues (sauf la première intervention ouverte par «), les ruptures (ex.: « Il fait beau — heureusement! »).

Les **guillemets hauts** ("...") sont utilisés dans trois cas:

- pour marquer la distanciation;
- pour indiquer une traduction mot à mot;
- pour faire une citation dans une citation encadrée par des guillemets bas.

Les **guillemets bas** (« ... ») sont utilisés dans tous les autres cas, notamment les citations en cours de paragraphe. Ils sont précédés et suivis d'un espace.

Les **citations présentées sous forme de paragraphes** sont en italique et entre guillemets.

Les citations de poèmes sont sans guillemets, composés du même corps que le texte. Seul le titre est en italique. Les auteurs sont invités à justifier ces citations aussi à gauche.

Les **intertitres** sont présentés sans enrichissement typographique et précédés d'un simple astérisque (*). Quand il sont numérotés, veuillez utiliser les chiffres arabes. Si possible éviter de numéroter.

Notes en bas de page:

Le texte des notes est inséré dans le cours du texte entre chevrons, le premier chevron étant immédiatement suivi du signe dollar, et du F: <\$Le texte d'une note se conclut toujours par un point.> Ne pas indiquer de numéro. La numérotation sera faite automatiquement.

Les abréviations suivantes sont autorisées et exigent l'italique: *id.*, *ibid.*, *o. c.* ou *op. cit.*

Références:

Ou bien il y a une bibliographie en fin d'article, et dans le corps du texte on trouve une mention renvoyant à celle-ci, ou bien les notes en bas de page comprennent les références. Dans tous les cas, quand il s'agit d'un article, c'est le titre de la revue qui est en italique alors que celui de la contribution de l'auteur plus précisément utilisée dans la référence est mis entre guillemets bas.